

Nyhedsbrev fra Forskningscenter for Økologisk Jordbrug ·
Oktober 2003 · nr. 5

Artikler i dette nummer

[Naturen er bedre i økologiske hegn og skel](#)

[Giftfri rotte- og musebekæmpelse](#)

[Kontrol af sundhedsproblemer](#)

[Hvor bliver kvælstoffet af?](#)

[Resistens overfor sædskiftesygdomme?](#)

[Oplæg til ny strategi](#)

[Økologiske feltdage](#)

[Nye i FØJO](#)

[Kort nyt](#)

[Forside](#)

Kontrol af sundheds- og velfærdsproblemer i økologiske sobesætninger

Af [Marianne Bonde](#) og [Jan Tind Sørensen](#), Danmarks JordbrugsForskning

Økologisk svineproduktion adskiller sig fra den konventionelle produktion med hensyn til f.eks. fodring, adgang til udendørs arealer, fravænningsalder og brug af forebyggende medicin, og derfor er det sandsynligt, at forekomsten af sundheds- og velfærdsproblemer er anderledes i økologiske besætninger sammenlignet med konventionelle produktionssystemer. Forbedret management i den enkelte besætning kan reducere problemerne, og for at sikre produktsikkerhed og et højt sundhedsniveau hos dyrene er det nødvendigt at kunne kontrollere og vurdere risikofaktorerne i en besætning. Dette er specielt relevant for økologiske producenter, da det økologiske regelsæt opfordrer til kontrol af sygdoms- og velfærdsproblemer ved hjælp af profylaktiske tiltag.

Det igangværende FØJO II projekt ([MANORPIG](#)) søger at udvikle strategier til kontrol af udvalgte sundheds- og velfærdsproblemer samt zoonoser i den økologiske sobesætning. Dette managementværktøj vil blive konstrueret som et HACCP-program (Hazard Analysis of Critical Control Points), som er et værktøj, der oprindeligt blev udviklet til kvalitetssikring i fødevarerindustrien. Ideen er at fokusere på risikofaktorerne og kontrollere disse frem for at "behandle" problemer (figur 1 viser elementer i systemet).

Identifikation og kvantificering af risikofaktorer og beskrivelse af kritiske kontrolpunkter (Critical Control Point = CCP) er vigtige elementer i HACCP-systemet. CCP'er er indikatorer på tilstedeværelsen af en risikofaktor. CCP'erne skal kunne måles i besætningerne, og de udgør kernen i overvågningssystemet.

Figur 1. Elementer i et HACCP- system

- 1 Identifikation og kvantificering af risikofaktorer for problemet
- 2 Identifikation af kritiske kontrolpunkter (CCP) for risikofaktorerne
- 3 Fastsættelse alarmværdier for de enkelte CCP'er
- 4 Beskrivelse af kontrolsystemer for CCP'er gældende i den enkelte besætning
- 5 Udarbejdelse af handlingsplaner i tilfælde af overskredne alarmværdier
- 6 Udarbejdelse af et effektivt og brugervenligt dokumentationssystem for HACCP programmet

Et ekspertpanel bestående af ti danske og svenske dyrlæger og produktionsrådgivere med erfaring inden for økologisk svineproduktion har bidraget til udvælgelse af problemer og identificering af vigtige risikofaktorer. Ekspertene har enten udfyldt en serie på fem spørgeskemaer fra februar til maj 2003 eller har deltaget i en rådgiver-workshop i forbindelse med MANORPIG projektet i april 2003.

Ekspertene har vurderet forekomsten af sundheds- og velfærdsproblemer i økologiske besætninger. Utilstrækkelig adgang til vand og mulighed for sølebad, specielt hvad angår søerne, blev opfattet som et generelt problem. Herudover blev dårligt huld og reproduktionsproblemer tit observeret hos søer, og stentygning hos drægtige søer. Ekspertene fandt ikke store problemer med halthed eller klovsygdomme i økologiske sobesætninger, men ved rådgiver-workshopen blev det foreslået, at forekomsten af benproblemer og andre kliniske sygdomme kunne være undervurderet i udendørs besætninger, da det kan være vanskeligt at diagnosticere problemerne i ekstensive produktionssystemer. Ifølge eksperterne er der ofte velfærdsproblemer med pattegrise på grund af ihjellægning eller andre skader forårsaget af soen. Andre velfærdsproblemer kan opstå som følge af utilstrækkelig pasning og sygdomsbehandling, forstyrrelse og læsioner forårsaget af rovdyr og mislykket diegivning. Fravænnede grise kan lide af diarré som et generelt sundhedsproblem, og derudover kan foder af dårlig kvalitet udgøre et problem.

Baseret på eksperternes vurdering har vi udvalgt huld, reproduktionsproblemer og benproblemer som vigtige velfærdsproblemer hos økologiske søer, mens de mest almindelige velfærdsproblemer for pattegrise og fravænnede grise er henholdsvis ihjellægning/skader og diarré. Relevante risikofaktorer i et HACCP-system skal være væsentlige for forekomsten af problemet, og ydermere skal faktoren være følsom over for ændringer i

besætningens driftsrutiner. Således er risikofaktorer vedrørende drift og dyr blevet undersøgt med hensyn til mulige kontrolpunkter, mens risikofaktorer vedrørende produktionssystemet er udeladt (f.eks. hyttedesign).

Risikofaktorer for dårligt huld hos søerne blev identificeret som værende hovedsageligt fodringsrelaterede. Forskellige fodringssystemer eller begrænset adgang til foder er vigtige risikofaktorer ifølge ekspertpanelet. CCP'er, der kan måles i besætningerne, kunne være: ædeplads pr. so, fodringsrelateret aggression søerne imellem, gruppesammensætning, fodringssystem og den aktuelle tildelte fodermængde. Dårlig foderkvalitet kan også være en faktor. CCP'er for dette kunne være: energi, protein og vitamin-/mineralindhold i foder, kontrol af foderblandingsudstyr og omløber-procent.

Dårlig reproduktionsstyring med hensyn til brunst og drægtighedsundersøgelser, synkronisering af brunst indenfor grupper af søer og dårligt huld blev anset for vigtige risikofaktorer for reproduktionsproblemer i besætningen. Mulige CCP'er kan være tilgængelige via besætningens produktivitetsoptegnelser: tomdage, faringsprocent, laktationsdage, variation i antal søer pr. ugehold og variation i faringsdatoer og løbningsdatoer inden for sogrupperne. Andre risikofaktorer blev defineret som infektioner eller forkerte vaccinationsstrategier. Ekspertpanelet nævnte følgende mulige CCP'er: Kontrol af vaccinationsoptegnelser, vaccinekontrol, forekomst af ledbetændelse eller dødelighed hos smågrise, variation i kuldstørrelse og aborter eller omløbere.

Vigtige risikofaktorer for benproblemer hos søer blev anset for at være genetiske faktorer, der påvirker benstyrke, klov-/benproblemer, udendørsarealers jorddække og management i løbeafdelingen (hvor øget social aktivitet kan medføre læsioner hos søerne). Mulige CCP'er for benstyrke kunne være bedømmelse af benstilling hos indsatte gylte og kontrol af de anvendte racer. CCP'er for klov-/benproblemer kunne være regelmæssige klovestersyn med fokus på skader, halthed, sygdomsbehandling, tilbagemeldinger af fund ved kødkontrollen på slagteriet, og regelmæssig vurdering af klovlængde. CCP'er for udendørs jorddække kunne være en vurdering af udendørsarealet og strategi for flytning af fodringsplads, og endelig kunne mulige CCP'er for løbeafdelingen være: aggression søerne imellem ved sammenblanding, hudlæsioner, areal pr. so, gruppestørrelse og underlag.

Ekspertpanelet grupperede risikofaktorerne for ihjellægning af smågrise indenfor a) farehytten: design, dimensioner og klimatiske forhold; b) Strøelse: type, mængde og kvalitet; c) Miljø: forstyrrelser forårsaget af rovdyr eller andre dyr

og d) So-forhold: kuldstørrelse, mælkeproduktion, huld, benproblemer og andre sygdomme. Mulige CCP'er for strøelsesmaterialet kunne fokusere på type og mængde såvel som kvaliteten af strøelsen. CCP'er for miljømæssige forstyrrelser kunne være: rodet strøelse, søerne er nervøse ved tilsyn, utilstrækkelig indhegning, placering af hytten i folden, timingen i forbindelse med introduktion af soen til farefolden, flere søer pr. farefold. Endelig kunne mulige CCP'er med hensyn til so-forhold være kuldstørrelse, smågrisenes trivsel, ihjellægning af smågrise i tidligere kuld, soens huld, benstilling, klovsundhed, sygdomsbehandling, halthed og kontrol af foderets mineralindhold.

De risikofaktorer, der blev nævnt af eksperterne i forbindelse med fravænningsdiarré, havde forbindelse til foderkvalitet og hygiejne på udendørsarealet, eventuelle indendørs stier og sølehuller. Mulige CCP'er for foderkvalitet kunne være kontrol af foderblanding, specielt protein og aminosyrer, og kontrol af blandingsudstyret. CCP'er for hygiejne-risikofaktorer kunne være vurdering af udendørsarealet, kontrol af renligheden i de tomme stier imellem grupper af grise, hvilearealets tilstand, strategi for flytning af sølehuller, brug af sølehuller og grisenes renlighed.

Udvælgelse af de relevante CCP'er for velfærdsproblemer skal bygge på en vurdering af risikofaktorer i den enkelte besætning, og betydningen af de forskellige risikofaktorer for problemet bør være kvantificeret. De udvalgte velfærdsproblemer: dårligt huld, reproduktions- og benproblemer hos søer, ihjellægning af smågrise og fravænningsdiarré er alle multifaktorielle af natur, og det er ikke sandsynligt, at der sker en fuldstændig elimination af problemerne ved kontrol af nogle af risikofaktorerne i f.eks. et HACCP-program. Det skulle dog være muligt at reducere problemforekomsten.

HACCP-systemet bliver aktuelt tilpasset som et muligt styringsredskab i økologiske sobesætninger. Kontrolpunkterne, der er blevet foreslået af rådgiverne, bliver vurderet for deres værdi som elementer i et styringsværktøj, og dette er bl.a. ensbetydende med, at tilhørende alarmværdier defineres sammen med handlingsplaner til brug i produktionsstyringen. Derefter vil programmet blive evalueret med hensyn til tidsforbrug, praktisk anvendelighed og muligheder som styringsredskab gennem en spørgeskemaundersøgelse rettet mod økologiske svineproducenter.

[Om FØJOenyt](#) | [Arkiv](#) | [FØJO](#) | [Forside](#)